

milletvekili seçildi. Demokratik Sol Parti 1995 seçimlerinde % 14 oy olarak yetmiş altı milletvekili çıkardı. 1997'de Anavatan Partisi Genel Başkanı Mesut Yılmaz'ın başkanlığında kurulan Anasol-D hükümetinde başbakan yardımcılığına getirildi. 11 Ocak 1999'da Demokratik Sol Parti azınlık hükümetini kurdu ve dördüncü defa başbakan oldu.

18 Nisan 1999'da yapılan seçimlerde Demokratik Sol Parti % 22,19 oyla birinci parti olunca Milliyetçi Hareket Partisi ve Anavatan Partisi ile yapılan koalisyon hükümetinde de Ecevit başkanlığı üstlendi (28 Mayıs). 2002 Mayısında hastalandı. Hastahanedeki durumu kötüleşince evine getirildi. Sağlığı daha da kötüye gitiğinden hükümete yönelik eleştiriler arttı, parti içi muhalefet çoğaldı. Bazı bakan ve milletvekilleri istifa etti. Koalisyon hükümeti mecliste sayısal üstünlüğünü kaybetti. 3 Kasım 2002 tarihli erken genel seçimlerde Demokratik Sol Parti barajı aşamayınca meclis dışında kaldı. 25 Temmuz 2004 tarihli Demokratik Sol Parti kongresiyle Ecevit'in genel başkanlığı ve aktif siyaseti sona erdi. Mayıs 2006'da tekrar rahatsızlanarak beyin kanaması geçirdi. Uzun süre yoğun bakımda kaldıktan sonra 5 Kasım 2006'da Ankara'da öldü ve 11 Kasım 2006'da Devlet Mezarlığı'na gömüldü.

Ecevit'in Türkiye siyasî tarihinde önemli bir yeri vardır. İcraatları ve keskin bir siyasî çekişme içine girmesi yüzünden eleştirilere hedef olmuştur. Özellikle 1970'li yıllarda Süleyman Demirel ile zıtlaşması ortaya çıkan karışıklığı arttırmış, kutuplaşmalar Türkiye siyasetine, demokrasisine ve topluma çok zarar vermiştir. Ecevit'in dışa bağımlılık karşıtı siyasetinin içeride türlü yoklukların yaşanmasında, siyasal kutuplaşmanın sokaklara dökülmesinde ve kanlı çatışmaların yaşanmasında etkili olduğu söylenir. Kıbrıs meselesi yüzünden dış

baskılara mâruz kalınması da iç siyaseti hayli etkilemiştir. 1973 seçimleri sırasında yaşlı bir kadının "Karaoğlan" nitelenmesi üzerine, "Umudumuz Karaoğlan" sloganıyla ortaya çıkan Ecevit çekingen, kibar, nazik, içine kapalı, hitabeti kuvvetli, ancak inatçı bir kişi olarak tanınmış, maddî hırslardan uzak sade bir hayat sürmesiyle takdir görmüştür. Yazar ve şair olarak da öne çıkan bir kimliği vardır. Telifleri, şiirleri yanında İngilizce çevirileri de bulunmaktadır. Zonguldak'taki Karaelmas Üniversitesi'ne 2012 yılı başlarında onun adı verilmiştir.

Eserleri. Şiir: Şiirler (1976), *Işığın Taştan Oydum* (1978), *El Ele Büyüttük Sevgiyi* (1997), *Bir Şeyler Olacak Yarın* (2005). **Siyaset: Ortanın Solu** (1966), *Bu Düzen Değişmelidir* (1968), *Atatürk ve Devrimcilik* (1970), *Kurultaylar ve Sonrası* (1972), *Demokratik Sol ve Hükümet Bunalımı* (1974), *Demokratik Solda Temel Kavramlar ve Sorunlar* (1975), *Dış Politika* (1975), *Dünya-Türkiye-Milliyetçilik* (1975), *Toplum-Siyaset-Yönetim* (1975), *İşçi-Köylü Elele* (1976), *Türkiye 1965-1975* (1976), *Umut Yılı 1977* (1977), *Kıbrıs Gerçeği ve Irak Sorunu* (2003), *Mithat Paşa ve Türk Ekonomisinin Tarihsel Süreci* (2009).

BİBLİYOGRAFYA :

Kuzum Bülent: Ecevit'e Aileden Mektuplar (haz. Faruk Bildirici), İstanbul 2000; *Fikret Bila, Phoenix: Ecevit'in Yeniden Doğuşu*, İstanbul 2001; Cüneyt Arcayürek, *Bir Özgürlük Tutkunu Bülent Ecevit*, İstanbul 2006; Aras Erdoğan, *Umut Adam Ecevit*, İstanbul 2006; Aytekin Gezici, *Bülent Ecevit: Bir Karaoğlan Masalı*, İstanbul 2006; Can Dündar – Rıdvan Akar, *Karaoğlan*, İstanbul 2006; a.mlf.ler., *Ecevit ve Gizli Arşivi*, İstanbul 2008; *İsmail Hakkı Birler'in Anılarında CHP'li Yıllar: 1946-1992* (haz. Şengün Kılıç Hristidis – Ersel Ergüz), İstanbul 2010.

ATILLA ÇETİN

EFGÂNÎ, Ebü'l-Vefâ (أبو الوفا الأفغانى)

Ebü'l-Vefâ Seyyid Mahmûd Şâh
b. Mübârek Şâh
el-Kâdirî el-Efgânî el-Hindî
(1893-1975)

Hindistanlı fıkıh âlimi.

10 Zilhicce 1310 (25 Haziran 1893) tarihinde Afganistan'ın Kandeher şehrinde doğdu. İlk eğitimini Kâdiriyye tarikatına mensup Hanefî âlimi olan babası Seyyid Mübârek Şâh el-Kâdirî'den aldı. Ardından Hindistan'a giderek Râmpûr şehrinde ve Gucerât eyaletinde tahsilini sürdürdü;

1912'de gittiği Haydarâbâd'da el-Medresetü'n-Nizâmiyye'de (Câmia Nizâmiyye) okuyup buradan mezun oldu, bu arada Kur'ân-ı Kerîm'i de ezberledi. Nizâmiyye'deki hocaları arasında Şeyh Envârullah, Şeyh Abdüssamed, Şeyh Abdülkerîm, Şeyh Muhammed Ya'kûb, kıraat âlimi Şeyh Muhammed Eyyûb, fıkıh âlimi Şeyh Rükneddin'in adları anılır. Mezuniyetinin ardından aynı medresede ders vermeye başladı, uzun yıllar Arap edebiyatı, fıkıh ve hadis okuttu. 1929'da Muhammed Hamîdullah'ın da aralarında bulunduğu aynı medreseden mezun on arkadaşıyla birlikte, Hanefî âlimlerinin fıkıh ve hadise dair telif ettikleri temel kaynakları neşretmeyi hedefleyen Lecnetü (Meclisü) ihyâ'î-maârifî'n-nu'mâniyye'yi kurdu; başkanlığını üstlenerek hemen bütün vaktini ve maddî imkânlarını bu yolda harcadı. Hac ve umre ziyaretleri sırasında birçok âlimle tanıştı, onlarla bilgi alışverişinde bulundu ve ilim çevrelerinde tanındı. Bu ilişkilerle birlikte yazdığı ilim müesseseleri sayesinde elde ettiği el yazması ve nâdir eserlerle Hanefî fıkıh, hadis, ricâl ve tarih gibi alanlarda zengin bir kütüphane oluşturdu. Neşre hazırladığı eserler için yardım aldığı ilim adamları arasında Zâhid Kevserî, Râgıb et-Tabbâh, Rıdvân Muhammed Rıdvân, Hellmut Ritter sayılmaktadır. Haydarâbâd Nizamlığı ve Hindistan hükümeti de eserlerinden bir kısmının neşrine maddî destek sağladı. Hayatını neşir faaliyetlerine vakfeden Efgânî hiç evlenmedi, zâhidâne bir hayat sürerek ilim ve ibadetle meşgul oldu. 22 Temmuz 1975 tarihinde vefat etti ve Haydarâbâd Nakşibendiyye Mezarlığı'na defnedildi.

Efgânî'nin telif eseri bulunmamakla beraber Lecnetü ihyâ'î-maârifî'n-nu'mâniyye'de yirmiyeye yakın kitabın tenkitli neşrini gerçekleştirmiştir. Bizzat yayımladığı ve yayımına katkıda bulunduğu bu eserler şunlardır: Ebû Hanîfe, *el-Âlim ve'l-müte'allim* (Haydarâbâd 1349/1930); Ebû Yûsuf, *Kitâbü'l-Âşâr* (Kahire 1355/1936), *er-Red 'alâ Siyeri'l-Evzâ'i* (Kahire 1357/1938), *İhtilâfû Ebi Hanîfe ve İbn Ebî Leylâ* (Kahire 1357/1938); Muhammed b. Hasan eş-Şeybânî, *el-Câmi'u'l-kebir* (Kahire 1356/1937), *Cüz' mine'l-Emâli* (*el-Keysâniyyât*, Ebü'l-Vefâ el-Efgânî v.dğr., Haydarâbâd 1360/1941; Şuayb b. Süleyman el-Keysânî'nin Şeybânî'den imlâ yoluyla yazdığı eserdir), *Kitâbü'l-Aşl (el-Mebsût)* (I-IV, Haydarâbâd 1386-1394/1966-1974; Lahor 1981; Beyrut 1410/1990; bu neşir eserin yaklaşık dörtte birine tekabül eder; sonraki bazı ticarî baskılarda eser beş cilt halinde basılmış ve Şefik Şehâte

Bülent Ecevit İsmet İnönü ile birlikte

tarafından neşredilen "Kitâbü'l-Büyûf ve's-selem" bölümü de [Kahire 1954] Efgânî'ye nisbet edilmiş; eserin tamamını Mehmet Boynukalın neşretmiştir [I-XII, Beyrut 2012]); *Kitâbü'l-Âşâr* (I-II, Haydarâbâd 1383-1385/1963-1965; Beyrut 1413/1993; Efgânî'nin esere düştüğü geniş dipnotlar şerh mahiyetindedir; eserin neşri "Cenâ'iz" bahsinin son kısımlarına kadar gelebilmiştir); *Buhârî, et-Târîhu'l-kebir* (III/1-2, Haydarâbâd 1377-1378/1958-1959); *Tahâvî, el-Muhtaşar* (Kahire 1370/1950; Beyrut 1986); *Saymerî, Aḥbâru Ebî Ḥanîfe ve aşḥâbih* (Haydarâbâd 1394/1974; girişinde verilen bilgilerden eserin Ebü'l-Vefâ el-Efgânî, M. Zâhid Kevserî ve Ebû Bekir Muhammed el-Hâşimî'nin katkılarıyla neşredildiği anlaşılmaktadır); *Serahsî, Uşûlü'l-fıkh* (I-II, Kahire 1372-1373/1952-1953), *en-Nüket (Şerhu Ziyâdâtî'z-Ziyâdât; Attâbî'nin Şerhu Ziyâdâtî'z-Ziyâdât'* ile birlikte, Haydarâbâd 1378/1958; Lahor 1981); *Sadrüşşehîd, Şerhu Kitâbî'n-Nafakât li'l-Ḥaşşâf* (Haydarâbâd 1349/1931; sonraki baskılarda *Kitâbü'n-Nafakât* adıyla basılmışsa da metin ve şerh birbiriyle karışmış vaziyettedir; Efgânî metni tesbit etmeye çalışarak parantez içine almıştır, Beyrut 1404/1984), *Şerhu Edebi'l-kâdî* (Beyrut 1414/1994; talebesi Ebû Bekir Muhammed el-Hâşimî ile birlikte); *Zehbî, Menâkıbü'l-İmâm Ebî Ḥanîfe ve şâhibeyhi Ebî Yûsuf ve Muḥammed b. el-Ḥasen* (Kahire 1366/1946, M. Zâhid Kevserî ile birlikte); *Şemseddin eş-Şâmî, 'Ukûdü'l-cümân fi menâkıbi Ebî Ḥanîfe en-Nu'mân* (Haydarâbâd 1394/1974, talebesi Ebû Bekir Muhammed el-Hâşimî ile birlikte); *Şeybânî, el-Ḥüccce 'alâ ehli'l-Medîne* (nşr. Seyyid Mehdî Hasan el-Kîlânî, I-IV, Haydarâbâd 1385-1390/1965-1971; önsözün Efgânî tarafından yazıldığı anlaşılmaktadır [a.g.e., I, 1-19]; eserin sonundaki "Kitâbü'd-Diyât" bölümünü de Efgânî tashih etmiştir [a.g.e., IV, 417]).

BİBLİYOGRAFYA :

Muhammed b. Hasan eş-Şeybânî, *Kitâbü'l-Âşâr* (nşr. Ebü'l-Vefâ el-Efgânî), Beyrut 1413/1993, II, 326-327 (eser tamamlanmadan vefat eden Efgânî hakkında dipnotta bilgi verilmiştir); *Abdülfettâh Ebû Gudde, el-'Ulemâ'ü'l-'uzzab ellezîne âşerü'l-'ilme 'ale'z-zevâc*, Halep-Beyrut 1403/1983, s. 123-126 (Ebû Gudde, Efgânî hakkında verdiği mâ-lûmatın çoğunu söz konusu dipnotta zikredilen bilgilerden aldığını, ismini vermeden bu dipnotu yazan kişinin Efgânî'nin talebelerinden Ebû Bekir el-Hâşimî olduğunu belirtmiştir); *Ahmed Hân, Mu'cemü'l-maṭbû'âtî'l-'Arabîyye fi şibhi'l-kârretî'l-Hindîyyeti'l-Bâkistânîyye*, Riyad 1421/2000, s. 166, 189, 239, 248, 261; M. Hayr Ramazan Yûsuf, *Mu'cemü'l-mü'ellifîne'l-mu'âşirin: Vefeyât 1315-1424 (1897-2003)*, Riyad 1425/2004, II, 756-757; M. Abdüşşehîd en-Nu'mânî, "Şilatü'l-İmâm

el-Kevserî bi-'ulemâ'i şibhi'l-kârretî'l-Hindîyyeti'l-Bâkistânîyye", *Uluslararası Düzceli M. Zâhid Kevserî Sempozyumu Bildirileri*, Düzce 2007, s. 191; İslam Demirci, "Ebü'l-Vefâ el-Efgânî (1893-1975)", *İslâm Hukuku Araştırmaları Dergisi*, sy. 6, Konya 2005, s. 497-502; Salih Tuğ - M. Kâmil Yaşaroğlu, "Muhammed Hamîdullah", *DİA*, XXX, 534.

MEHMET BOYNUKALIN

EFSÂR, İrec

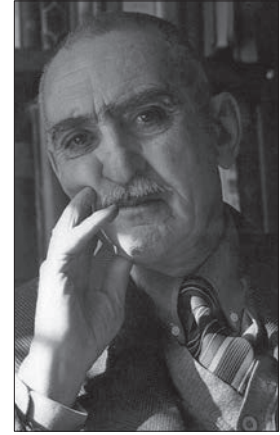
(إبرح أفسار)

(1925-2011)

İranlı kütüphaneci
ve bibliyografya uzmanı.

Tahran'da doğdu. Babası devrin tanınmış aydınlarından *Âyende* dergisinin kurucusu Mahmûd Efsâr Yezdî'dir. İrec lisede okurken Pervîz Nâtil Hânlerî, Zebîhullah Safâ gibi meşhur hocalarının etkisiyle edebiyat dünyasına ilgi duydu. Bu sırada Encümen-i İrânşinâsî'ye (İranoloji derneği) üye oldu ve derneğin kültürel faaliyetlerine katıldı. *Âyende* dergisinde babasının yanında yayımcılık ve yönetim konularında da tecrübe kazanmaya başladı, çalıştığı *Cihân-ı Nev* dergisinde de bu deneyimlerini ilerletmeye çalıştı. Yüksek öğrenimini 1949'da Tahran Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nde tamamladı. Ertesi yıl Şerîf ve İrânşehr liselerinde Farsça öğretmenliği yaptı, bir yıl sonra Tahran Üniversitesi Hukuk Fakültesi Kütüphanesi'ne kütüphaneci olarak tayin edildi. Bunun yanı sıra birçok dergide yayımcılık çalışmalarını sürdürdü. 1952-1955 yılları arasında *Mihr* dergisinin başeditörlüğünü üstlendi. 1952'de Muhammed Takî Dânişpejûh ile birlikte İran araştırmaları alanında dönemin en etkili dergisi olan *Ferheng-i İrân-zemîn*'i çıkarmaya başladı. Yayım faaliyetlerini, 1954'te İran'da basılan kitaplar hakkında bilgi vermek üzere Millî Kütüphane ile beraber çıkardığı *Kitâbhâ-yi İrân* (daha sonra *Kitâbşinâsî-yi Millî-yi İrân*) adlı eserin ilk cildiyle sürdürdü. 1954-1956 yıllarında *Sûhan* dergisinin başeditörlüğünü, 1955-1961 arasında *Kitâbhâ-yi Mâh* dergisinin müdürlüğünü yürüttü. Dünya klasiklerini Farsça'ya çevirme ve Fars edebiyatının temel metinlerini neşretme amacıyla oluşturulan Bûngâh-ı Terceme ve Neşr-i Kitâb adlı kurumun müdürü İhsan Yârşâtîr'in 1956-1963 yıllarında öğrenim amacıyla yurt dışına gitmesi üzerine bu süre zarfında onun yerine görev yaptı.

1956 yılında UNESCO tarafından düzenlenen modern kütüphanecilik ve eğitimle ilgili toplantıya katılarak bu konudaki

İrec Efsâr

gelişmeleri yakından takip etti. 1958-1979 yılları arasında İhsan Yârşâtîr'in kurduğu *Râhnâme-yi Kitâb* adlı derginin editörlüğünü yaptı. Efsâr, en önemli çalışması sayılan Farsça makaleler bibliyografyasının (*Fihrist-i Maḳâlât-ı Fârsî*) birinci cildini 1959'da çıkararak bu alandaki ilk faaliyeti gerçekleştirdi. Kahire'de Ma'hedü'l-mah-tûtâtî'l-Arabîyye'nin müdürü Selâhaddin el-Müneccid'in tavsiyesi üzerine, 1961'de Muhammed Takî Dânişpejûh ile birlikte Tahran Üniversitesi Merkez Kütüphanesi yayını olarak yazma eserler hakkında bilgi veren *Neşriyye-i Nüşahâ-yı Haṭṭî'yi* başlattı ve 1979 yılına kadar devam ettirdi. 1963'ten itibaren Tahran'da yüksek okul seviyesindeki Dânişserâ-yi Âlî'de kütüphanecilikle ilgili dersler verdi. 1964'te Tahran Üniversitesi'ndeki yayınlar müdürlüğüne tayin edildi. Ertesi yıl 1979'a kadar görevde kalacağı aynı üniversitenin merkez kütüphanesi müdürlüğüne getirildi. 1966'da kütüphane ve kütüphanecilikle ilgili etkili bir yayın organı olan *Kitâbdârî* dergisini çıkarmaya başladı. Aynı yıldan itibaren Tahran Üniversitesi Sosyal Bilimler Fakültesi'nde on yıl sürecek olan tarihsel dokümanlar ve İran mahallî tarihiyle ilgili derslere girdi. Bu dönemdeki yoğun çalışmaları sırasında bazı dergi ve kurumlarda çeşitli görevler üstlenmeye devam etti. 1969-1972 arasında *İrânşinâsî* dergisinin yöneticiliğini de yaptı. Emekliliğiyle aynı yılla rastlayan 1979 İran İslâm Devrimi'nden sonra hayatında yeni bir dönem başladı. Yakalandığı kanser hastalığının ağırlaşmasından birkaç ay öncesine kadar araştırma projeleri, kültürel araştırmalar, yazı ve yayın faaliyetlerini sürdürdü. 1958'den beri çıkardığı *Râhnâme-yi Kitâb* dergisi kapanınca aynı muhtevada babasının kurduğu *Âyende*'yi tekrar çıkarmaya başladı ve 1993 yılına kadar yayımını sürdürdü.